

UIT DE BAJES

© 2025 Clemens van den Brink | uitgeverij Noordboek

Omslagontwerp: Dimitri Jansma

Boekverzorging: Julien Hoekstra-Kermans | DTP-Atelier

ISBN 978 94 6471 317 6

NUR 339

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgeverij Noordboek, Hellingbaas 1, 8401 JH Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl.

De uitgeverij heeft ernaar gestreefd alle copyrights van de in deze uitgave opgenomen illustraties te achterhalen. Aan hen die desondanks menen alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met uitgeverij Noordboek.

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

NOORDBOEK

UIT DE BAJES

VEENHUIZEN

CLEMENS VAN DEN BRINK

INHOUDSOPGAVE

Intro	7	Moordenaar huwt in de Rode Pannen	88
Bouw van drie gestichten	11	De hel van de Pannen	92
Eerste Gesticht, Sodom en Gomorra	13	De Zwarte Jongens van Veenhuizen	97
Ingeschreven en ontluisd	15	Zwembad, Hazes en kapper	100
Met po, hup de kooi in	18	Richard K. en 'Gehaktdag'	103
De Gestichtswacht GeWa	20	Bankenbosch 'Hilversum 4'	105
Drugsbaron op familiebezoek	23	Oompie Koerier en de etherpiraten	108
Drugsbaron ontsnapt	28	Nammen R. Slotenkraker	111
De laatste verpleegden	32	Uitbraak Zwarte Criminelen	118
Vlucht via de poepdoos	34	Viergangendiner in de bajes	121
Na de les, vlucht met Ford	37	Cor, de 'Oude Junk'	124
Duitse militair in de Pannen	40	istolen Paultje	126
De kaping van de boevenbus	44	Voetballen en Chinees eten	128
Vlucht in bestelauto	48	Geurt Roos en Klaas Bruinsma	132
Psychopaat uitgerookt	50	Vlucht via container en kippenhok	135
Verdwijning in de Stopperij	52	Drank, drugs en tegen de lamp	137
De Drie Koningen van Veenhuizen	55	Een tennisbal en een makreel	141
De dominee, het haasje en de Wallen	58	Uitbraak op klaarlichte dag	143
De Tweede Wereldoorlog	61	Het verkeerde kamertje	146
Ouwe Jan de tuinman	67	Op 'de Fiets'	148
Gerrit de Stotteraar beroepsinbreker	70	Pekingeend op het bajesmenu	152
Uitbraak Derde Gesticht	72	Orthopeed gemept	154
Slikkers en zuigers in de bajes	76	Bodyguards in de bajes	157
Kleding met kleuraccenten	79	In gevecht met Mooie Tinus	160
Crimineel vlucht met Citroën	85	Die piloot wil me vermoorden!	163

Directeur Veenhuizen ontvoerd 165
Verbrand in het Schildersbedrijf 170
Gediscrimineerd en uitgebroken 172
Aage M. Meesterkraker 175
Van topcrimineel tot bedelaar 178
Tinus Fens en Karate Bob 180
Levenslang in de gevangenis 182
De man uit Monaco 184
De Medische Dienst 186
Opstand Norgerhaven 194
De Heinekengroep en de kapper 197
Hond mee naar de bajes 199
Betaalverkeer in de bajes 201
De pikorde in Veenhuizen 204
Veenhuizen Luilekkerland 207
Hoogbegaafd crimineel 211

Chinees door het plafond 213
Klachten, onbegrip en oproer 215
Noordsingel of Veenhuizen 217
Moord en drugshandel 221
Slangen de slang 225
Voetballen met team Hazes 227
Dubbele moord en gijzelingen 229
Examentruc in de bajes 232
Mitrić, Tošković en JW 235
Het grote slagersmes 238
Tattoo Piet en de anabolen 240
Onschuldige schuldige 242
De vangrail in 244
De 'PG' van Veenhuizen 246
Tot besluit 252
Slot en dankwoord 255

INTRO

Veenhuizen was 'uitverkoren' ...

Uit de bajes – Veenhuizen geeft een beeld van een streek in Drenthe die in de loop van een paar eeuwen uitgroeide van 'Pauperopvang' tot 'BajesDorp'. Het werd een dorp met meerdere gevangenissen.

In *Uit de bajes* – Veenhuizen vind je veel over de historie van Veenhuizen met daarin bajesverhalen die door zwijgplicht en afzondering lang geheim bleven. Ze tonen de geheimzinnige ontwikkeling van de zelfvoorziening in Veenhuizen en de afzondering van de buitenwereld tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw.

Het begin

Rond 1800 was Veenhuizen een gehucht met vijf boerderijen. Het grootste deel van Drenthe bestond toen uit woeste heidevelden. Veenhuizen werd 'Hollands Siberië' genoemd, een plek waar je liever niet wilde zijn.

In 1818 vond de oprichting plaats van de Maatschappij van Weldadigheid door generaal Van den Bosch (de Generaal). Veenhuizen was 'uitverkoren' om een van de zeven Koloniën van Weldadigheid te worden. Het werd aanvankelijk een vrije kolonie, waar men vrijwillig naartoe kon.

De rijkelui in de steden vonden uit eigen belang dat de zwervers, alcoholisten en andere paupers zo ver mogelijk bij hen vandaan geplaatst moesten worden. Dan hadden zij er geen last van. Ze zouden ook niet zo gemakkelijk terug kunnen komen vanuit dat erbarmelijke, onherbergzame gebied op de Drentse heidevelden.

De Generaal bouwde drie gestichten in Veenhuizen. Ze boden onderdak aan maximaal 4500 paupers. De daklozen en alcoholisten, weduwen en wezen werden daar naartoe gebracht per boot via de Zuiderzee en de kanalen tot Assen. Verder werden ze met paard-en-wagen naar Veenhuizen vervoerd. Daar was het werken voor de kost. Ze konden er een vak leren en op eigen benen leren staan.

Zelfbestuur en zelfvoorziening

Zo zouden ze zichzelf kunnen bedruipen en nuttig worden voor de maatschappij. Dit geheimzinnige dorp Veenhuizen in Noord-Drenthe werd mede hierdoor zelfs bijna geheel zelfvoorzienend en zelfstandig met een eigen bestuur. Er kwamen eigen werkplaatsen, fabrieken, scholen, kerken, sportaccommodaties, een eigen munteenheid als betaalmiddel, een verenigingsgebouw en zelfs een eigen Hospitaal.

In 1859 werd Veenhuizen een dwangkolonie. Aan de vrijwillige opname kwam een einde en de Pauperopvang werd Rijkswerkinrichting (RWI).

Na 1875 viel Veenhuizen onder Justitie en daarmee werd de dwangkolonie een strafkolonie met veroordeelde misdadigers en bewakers.

Afgezonderd van de buitenwereld

De hoofddirecteur stond aan het hoofd van de gestichten (later gevangenen), enkele directeuren, administrateurs, bewakers en werkmeesters. Alle ambtenaren waren in dienst van Justitie.

Hoewel Veenhuizen onderdeel was van de gemeente Norg (nu Noordenveld), had zelfs de burgemeester daar niets te zoeken. Veenhuizen was streng verboden terrein, een soort enclave in de gemeente Norg. Dat hield verband met de strenge bewaking van de gevangenen.

Veenhuizen was tot ongeveer 1985 een dorp met louter gevangenen en ambtenaren (meest bewakers), een echt bajesdorp. Daarom heb ik Veenhuizen ook BajesDorp genoemd in mijn boeken. Veenhuizen had zichzelf afgezonderd en was geïsoleerd van de buitenwereld. Zonder speciale toestemming kwam je er niet in. Er gold een geheimhoudingsplicht. Over gevangenen werd buiten de gevangenis niet gesproken.

Wie er voor 1985 geweest is, herinnert zich nog wel dat je er niet welkom was. Dat toonden de honderden bordjes 'Verboden Toegang'. Er werden zelfs boetes uitgedeeld bij overtredingen.

Vanwege de zwijgplicht kwamen de bijzondere verhalen en anekdotes over wat daar gebeurde niet of nauwelijks naar buiten.

Veenhuizen maakte, zoals gezegd, een groei door van 'Pauperopvang' naar 'Bajes-Dorp'. Dat is op zich heel bijzonder, want nergens ter wereld bestaat er een dorp dat zo'n ontwikkeling heeft doorgemaakt als Veenhuizen.

Het dorp was steeds meer, en later bijna in alles, op zichzelf aangewezen. De zelfvoorziening daar speelde een belangrijke rol bij de ontwikkeling. Bijna alles werd uit eigen bodem ontwikkeld en geproduceerd in werkplaatsen en fabrieken. Sommige grondstoffen, zoals bepaalde bouwmaterialen, werden van buitenaf aangevoerd via de (gedeeltelijk zelf-) gegraven kanalen.

Het is dan ook niet vreemd dat Veenhuizen door deze ontwikkeling de erkenning kreeg die het verdiende:

De pauperopvang Kolonie Veenhuizen werd Werelderfgoed van UNESCO in 2021.

Door zwijgplicht, zelfvoorziening en afzondering van de buitenwereld bleven de verhalen en anekdotes lang geheim ... Ze dreigden verloren te gaan totdat mijn trilogie *Veenhuizen* uitkwam:

Bajesverhalen Veenhuizen (264 blz.)

De geheimen van BajesDorp Veenhuizen (345 blz.)

Veenhuizen van onder de pet (264 blz.)

Meer dan 250 gecontroleerde recensies en reviews volgden op de drie uitgaven.

De historie komt weer tot leven in dit spannende vervolg: *Uit de bajes – Veenhuizen*. Hierin vind je een samenvatting van de meest aansprekende waargebeurde verhalen die door zwijgplicht nooit verteld mochten worden. Ex-bewakers en ex-gevangenen geven hierin hun lang bewaarde en spannende geheimen prijs uit de tijd vanaf 1940 tot rond 2000.

Voel de spanning. Beleef de historie. Geniet van de humor.

Veel leesplezier met *Uit de bajes – Veenhuizen*,
Clemens van den Brink

BOUW VAN DRIE GESTICHTEN

In het Eerste en Derde Gesticht zouden wezen komen ...

Generaal Van den Bosch had met de Maatschappij van Weldadigheid in 1818 grote plannen. Om een opvang voor ca. 4500 personen te maken, had hij drie gestichten nodig, waarin elk 1500 paupers konden worden ondergebracht.

Daarvoor had hij mankracht nodig. De arme alcoholisten en zwervers zonder middelen van bestaan zouden hierin een grote rol spelen door met de hand de benodigde infrastructuur aan te leggen.

Daar was ook een behoorlijke investering voor nodig. Het geld daarvoor kreeg hij van het Koningshuis, waar hij goede betrekkingen mee had.

Ging het vervoer toen met paard-en-wagen of koets, voor zijn plannen waren kanalen nodig, want via het water kon je veel meer vervoeren dan met paard-en-wagen. Er moesten daardoor ook meerdere kanalen komen, die deels door de paupers zelf werden gegraven.

Per trekschuit naar Veenhuizen

De bouwmaterialen moesten voornamelijk vanuit Assen per trekschuit worden aangevoerd. De benodigde levensmiddelen zouden door de bewoners van de gestichten zelf op het land gekweekt dienen te worden. Verder moest Van den

Bosch uiteraard eerst de gestichten bouwen en dat moest ook zo veel mogelijk door de bewoners worden gedaan.

Daarbij had hij bewakers nodig, die de orde bewaarden. Dat waren in eerste instantie de Oost-Indiëgangers, die terugkwamen en geen werk hadden in Nederland. De overheid kon voor hen niets anders doen dan ze voor de Maatschappij van Weldadigheid te laten werken. Ze waren gewend aan het luie leven onder de wuivende palmbomen met een 'wijntje en trijntje', maar Van den Bosch had harde werkers nodig en deze mannen waren totaal ongeschikt om zijn doel te bereiken.

Vervoer turf en bouwmaterialen

In 1787 was al met het graven van de Norgervaart begonnen. In 1808 was deze tot Smilde klaar en bevaarbaar tot Huis ter Heide.

Daarna werd onder leiding van generaal Van den Bosch van hieruit met hulp van paupers een serie kanalen gegraven. Zo kwam de verbinding met Veenhuizen tot stand door een hoofdvaart met hierop onder een hoek van 90 graden zes afwateringskanalen. Deze 'wijken' of 'wieken', zoals ze genoemd werden, lagen steeds 750 meter uit elkaar.

De kanalen die gegraven waren, konden voor verschillende doeleinden worden gebruikt. Ze waren nuttig voor het vervoer van turf, maar waren in eerste instantie aangelegd voor het bouwen van de gestichten.

Na de aanleg van deze kanalenstructuur besloot generaal Van den Bosch in 1823 een aanvang te nemen met de bouw van de drie werkgestichten. Dit waren grote vierkante gebouwen rondom een binnenplaats van 125 bij 125 meter (145 x 145 buitenmaat), ruim anderhalve hectare.

De bouwmaterialen werden over de pas gegraven kanalen aangevoerd.

Elk gebouw werd geschikt gemaakt voor bijna 1500 mensen. In het Eerste en Derde Gesticht zouden wezen komen, in het Tweede Gesticht bedelaars.

Toen die eenmaal onder dak waren, werden plannen gemaakt om meer voorzieningen te bouwen zoals scholen, kerken en een Hospitaal.

EERSTE GESTICHT, SODOM EN GOMORRA

Het type bewoners wisselde met de jaren

Rond 1823 kwam het (oude) Eerste Gesticht klaar. Er werden arme gezinnen opgenomen die geacht werden daar goed te kunnen functioneren. Als dit zou lukken werd hun een huisje in het vooruitzicht gesteld dat speciaal voor hen gebouwd zou worden in de vrije kolonie Frederiksoord. Maar dat moesten ze eerst wel verdienen door op het land te werken.

Echter, de bedelaars waren over het algemeen zwak door het armoedige leven dat ze geleid hadden. Velen van hen waren aan de drank verslaafd en niet geschikt voor veldarbeid.

Ze hadden wel een dak boven hun hoofd, maar deze pauperopvang was voor de meesten zeker geen paradijs. Dit plan haalde het niet.

Bonte mengeling

Nog voor het Eerste Gesticht afgebouwd was, zou het gebruikt worden als vrouwengevangenis, maar ook dat plan is nooit goed van de grond gekomen.

Het type bewoners wisselde met de jaren. Het werd een bonte mengeling van dronkaards, bedelaars, zowel mannen als vrouwen.

Men probeerde ze rond 1870 wel zo goed mogelijk gescheiden te houden, maar dat lukte maar half. Het werd een soort Sodom en Gomorra. Dat kwam mede door een groot gebrek aan toezicht, zodat regelmatig werd geklaagd over 'onzedelijkheid tussen mannen en vrouwen met onbedoelde gevolgen'.

Het Eerste Gesticht werd ook kort gebruikt voor de opvang van wezen en vondelingen. Ook dit plan heeft het uiteindelijk niet gehaald. Daarvoor had het een tijd leeg gestaan.

Dwangkolonie

Van den Bosch kreeg gebrek aan geld, mede omdat hij de overproductie niet mocht verkopen. Vanaf 1859 kwam Veenhuizen onder staatstoezicht als Rijkswerkinrichting. De vrijwillige opname werd vervangen door dwangverpleging. Sommige mensen werden bij het minste of geringste opgepakt en onder dwang naar Veenhuizen gebracht. Bedelen was overigens geen misdaad maar een overtreding.

Vanaf 1875 werd alles overgedragen aan Justitie en Veenhuizen werd daarmee een strafkolonie. De vrouwen die er nog zaten werden in 1890 overgebracht naar elders.

Steeds meer licht gestraften

Er werden voortaan alleen veroordeelde landlopers en licht gestraften gedeetineerd. Nou ja, licht gestraft? Iemand kreeg voor bedelarij op 21 juni 1890 te Heerenveen drie dagen hechtenis en drie jaar detentie in Veenhuizen. Hij was meerdere malen in Veenhuizen.

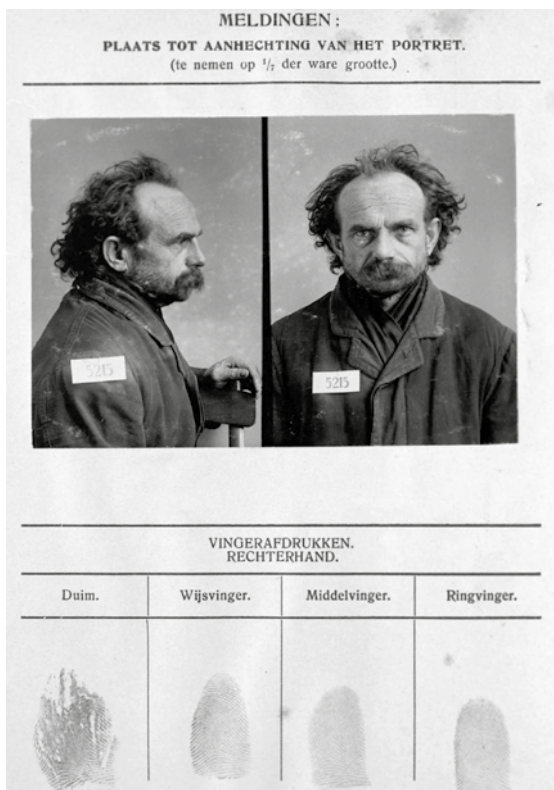
Een andere zwerver werd wegens bedelen en het stelen van één cent veroordeeld tot twee dagen voorwaardelijk en twee jaar Veenhuizen!

Strengere straffen brachten strengere bewaking met zich mee, zodat er meer bewakers moesten komen.

In 1902 werd een nieuw gesticht gebouwd op de plek van het oude Eerste Gesticht (later Norgerhaven genoemd), dat gedeeltelijk werd afgebroken. Er zaten aanvankelijk landlopers en bedelaars in, maar vanaf 1918 werd dit gesticht bevolkt door licht gestraften en vervolgens door dienstweigeraars.

In het gesticht kwamen later ook andere voorzieningen zoals een kapper en een postkantoor. Tevens kwam er een zondagsschool.

INGESCHREVEN EN ONTLUISD

Dan was je administratief afgewerkt ...

Het kanaal Veenhuizen via Norgervaart naar Assen werd rond 1880 druk bevaren. Honderden boten voeren jaarlijks af en aan met personen en goederen. De route werd ook gebruikt voor de aan- en afvoer van gestrafte gevangenen, 'opgezonden' landlopers en bedelaars.

Na aankomst in Veenhuizen vanuit de Kolk in Assen, werden de gedetineerden eerst ingeschreven. Dan werd er gevraagd naar hun woon- of verblijfplaats en verdere antecedenten. Het gebeurde niet zelden dat men daar geen goed antwoord op kon geven, omdat er onder hen ook velen zonder vaste woon- of verblijfplaats waren.

Er werd gevraagd naar naaste familieleden en ook of vader en moeder nog in leven waren. Het was vaak duidelijk dat er geen familie was of dat de familie